



اثرات منفی سقوط قیمت جهانی نفت بر اقتصاد جمهوری آذربایجان

اقتصاد جمهوری آذربایجان در سایه کاهش قیمت جهانی نفت لطمه‌ی اساسی و خاصی را تجربه می‌کند.

به گزارش آران نیوز؛ سقوط قیمت نفت و کاهش شدید تقاضای نفت به همراه رکود اقتصادی ناشی از همه‌گیری ویروس کرونا اقتصاد جمهوری آذربایجان را تحت فشار قرار داده است. تحولات بازار جهانی نفت باعث ظاهر شدن شاخص تنش در سیستم بانکی جمهوری آذربایجان شده است به گونه‌ای که چهار بانک این کشور اخیراً تحت مدیریت موقت بانک مرکزی قرار گرفته و سایر بانکها نیز کفایت سرمایه خود را کاهش داده‌اند. دولت جمهوری آذربایجان بسته‌های اقتصادی و اجتماعی برای کاهش پیامدهای این بحران ارائه داده است. با این حال پیش‌بینی‌های رشد اقتصادی این کشور در سال جاری بدبینانه است. جمهوری آذربایجان نیز مانند سایر کشورها با شیوع ویروس کرونا اقدامات محدود کننده‌ای را اجرا کرد. این تصمیم تا حدی منعکس کننده این خطر است که سیستم بهداشت و درمان این کشور در صورت افزایش تعداد بیماران با مشکلات سنگینی روبرو خواهد شد. از این رو دولت مجبور به اعمال تدابیر محدود کننده برای مدیریت و کاهش تعداد بیماران شد. علاوه بر این، نگرانی‌های شدیدی وجود دارد که ویروس کرونا از کشورهای همسایه نیز به این کشور سرایت میکند. قوانین سخت‌گیرانه درباره رعایت فاصله اجتماعی و محدودیت در فعالیتهای اقتصادی به تدریج و از اوایل ماه مارس اعمال شد. در ابتدا دولت مدارس و دانشگاهها را تعطیل کرد و تجمعات بزرگ مانند ورزش و رویدادهای فرهنگی و مراسم عروسی و تدفین ممنوع شد. سپس مراکز فرهنگی مانند سینماها، موزهها و تئاترها تعطیل شدند و ساعات کاری کافهها و رستورانها نیز محدود شد. در اواخر ماه مارس، قوانین سخت‌گیرانه تری در زمینه رعایت فاصله اجتماعی وضع شد از جمله بسته شدن موقت تمامی مرزها به جز مرزهای تجاری و سپس رفت و آمدهای داخل کشور نیز تقریباً تعلیق شد. تجمع بیش از 10 نفر نیز ممنوع اعلام شد و افراد مسن بالای 65 سال مجاز به بیرون رفتن از خانه نبودند. دولت هم چنین به طور موقت مراکز خرید بزرگ به جز فروشگاههای فروشنده مواد ضروری مانند فروشگاههای مواد غذایی و داروخانهها را تعطیل کرد (1). در اوایل ماه آوریل، اقدامات محدودکننده جدیدی در قالب قرنطینه اعمال شد و شهروندان ملزم شدند که برای خروج از منزل از طریق یک سیستم آنلاین درخواست اجازه خروج بگیرند. بر این اساس، مردم تنها در صورت خرید مواد غذایی، مراجعه به داروخانه یا دریافت کمکهای پزشکی و یا رفتن به بانک از خانههای خود خارج شوند. به طور هم زمان، مجازاتی در حدود 100 تا 200 منات معادل 58 تا 117 دلار یا بازداشت 30 روزه نیز برای نقض کنندگان قوانین در نظر گرفته شد. محدودیتهای قرنطینه در اواسط ماه مه اندکی کاهش یافت (2) با این حال در اوایل ماه ژوئن به واسطه رشد آمار مبتلایان محدودیتهای رفت و آمد در شهرهای بزرگ و در روزهای آخر هفته مجدداً اعمال شد (3). محدودیتهای اقتصادی ناشی از شیوع ویروس کرونا در زمان بسیار بدی اتفاق افتاد چرا که هم زمان سقوط سریع قیمت نفت به اقتصاد تک محصولی و نفت محور جمهوری آذربایجان ضربه سنگینی وارد کرد. رکود قیمت نفت نتیجه جنگ قیمت میان عربستان و روسیه بود که از ماه مارس آغاز شد. در ماه مارس پس از آن که روسیه از کاهش تولید نفت به سطح پیشنهادی اوپک خودداری کرد و او توافق اوپک پلاس که در سال 2016 میان اوپک و سایر کشورهای تولیدکننده نفت امضا شده بود خارج شد (4). جمهوری آذربایجان به عنوان یک کشور تولیدکننده نفت در طول ماههای مارس و آوریل شاهد کاهش سریع قیمت نفت سبک خود بود به طوری که در 2 آوریل قیمت هر بشکه نفت آذربایجان به 16 دلار رسید (5). در ابتدای سال 2020، نفت خام آذربایجان در حدود 60 تا 70 دلار معامله میشد و از این رو قیمت تخمینی نفت برای بوجه سال جاری این کشور 55 دلار تعیین گردید. علاوه بر این، قیمت گاز طبیعی به عنوان یکی دیگر از منابع در حال رشد درآمدی برای جمهوری آذربایجان نیز به دلیل کاهش تقاضا و فراوانی LNG در بازار امسال به طرز چشمگیری کاهش یافته است. با وجود تلاشهای باکو برای متنوع کردن سبد درآمدی خود، هنوز بخش عمدهای در حدود 57 درصد از درآمد این کشور از طریق فروش نفت و گاز تأمین میشود (6) و از این رو شوکهای جهانی قیمت نفت در سال جاری تأثیرات شدیدی بر اقتصاد تک محصول این کشور داشته است. البته توافق مجدد اوپک پلاس که در اواسط ماه آوریل امضا شد، منجر به بازگشت قیمت نفت خام آذربایجان شد و در تاریخ 19 ماه مه به 36 دلار در هر بشکه رسید (7). دامنه واقعی خسارات وارد شده به اقتصاد جمهوری آذربایجان به دلیل افت قیمت نفت و کاهش فعالیتهای اقتصادی هنوز به طور کامل مشخص نشده است. آخرین پیش‌بینی رشد اقتصادی که از سوی بانک اروپایی بازسازی و توسعه تهیه شده، تخمین زده است که تولید ناخالص داخلی این کشور در سال 2020 به منفی 5 درصد کاهش خواهد یافت اما در سال آینده میلادی دوباره رشد خواهد بود (8). پیش‌بینی بانک توسعه آسیا کمی مثبتتر است و رشد تولید ناخالص داخلی در سال 2020 را حدود 0.5 درصد و سال آینده را 1.5 درصد تخمین میزند (9). لازم به ذکر است که دولت جمهوری آذربایجان و نهادهای بین‌المللی پیش از این رشد اقتصادی 3 درصدی را برای سال 2020 پیش‌بینی میکردند. پیامد فوری اعمال قرنطینه در جمهوری آذربایجان افزایش بیکاری و کاهش درآمد خانوادها بود. تعطیلی اکثریت مشاغل کارگران غیررسمی را در وضعیت بدی قرار داد زیرا در صورت بیکاری امکان بهره‌مندی از کمکهای دولتی برای آنها وجود ندارد. برای کمک به این افراد دولت تصمیم گرفته تا برای 600 هزار نفر مبلغی در حدود 223 دلار به مدت 2 ماه ارائه دهد. با این حال تعداد دقیق افرادی که شغلشان را از دست داده‌اند در دسترس نیست. کاهش شدید قیمت نفت، سیستم اقتصادی جمهوری آذربایجان را تحت فشار قرار داده است. برخلاف سایر کشورهای تولیدکننده نفت که سیاستهای پولی انعطاف‌پذیر را اتخاذ کردند، این کشور از نرخ برابری ارز خود در برابر دلار (1.7 منات معادل 1 دلار) دفاع کرد و اخیراً مجبور شد میلیاردها دلار برای ادامه این سیاست خود هزینه کند. وجوه مورد استفاده برای این منظور از صندوق دولتی نفت آذربایجان تأمین شده که در اواسط ماه آوریل اعلام کرد مبلغ 2 میلیارد دلار با هدف تثبیت منات و تأمین تقاضا برای ارز خارجی برای نقل و انتقالات به بوجه دولت صرف کرده است. بنابراین، مقامات از کاهش ارزش نرخ منات جلوگیری کردند و از درآمد و پس‌انداز شهروندانشان محافظت کردند. با این حال ثابت نگه داشتن نرخ دلار برای مدت طولانی باعث کاهش شدید ذخایر ارزی خواهد شد. برای جبران پیامدهای منفی اقتصادی و اجتماعی بحرانهای فعلی، باکو بسته‌های نجاتی به ارزش 2.5 میلیارد منات (معادل 1.47 میلیارد دلار) اختصاص داده است. این بستهها شامل ارائه کمک به کارآفرینان اعم از کاهش مالیات و ارائه برخی امتیازات و نیز ارائه وامهای کم بهره میباشد. همچنین در قبال حمایتهای اجتماعی قرار است تا کمکهای مالی برای بیکاران، کاهش موقت قیمت انرژی برای شهروندان و هم چنین ایجاد مشاغل جدید است. (10) البته برخی از کارشناسان معتقد هستند که کمکهای ارائه شده کم است و برای همه افراد آسیب دیده مناسب نیست. پیش‌بینی میشود که جمهوری آذربایجان حداقل برای چندین ماه با هزینه‌های ناشی از قرنطینه و کاهش قیمت نفت روبرو خواهد بود. بدتر از همه ممکن است تلاشی که برای اعمال و حفظ قرنطینه صورت گرفت به هدر برود زیرا شیوع مجدد ویروس کرونا با کاهش محدودیتهای افزایش یافته است. از آنجا که موج اول همه‌گیری ویروس کرونا در جمهوری آذربایجان به پایان رسیده، ممکن است دولت در ماههای آینده مجبور شود مجدداً محدودیتهای را اعمال کند. تعطیلی طولانی مدت، ضررهای بیشتری را به اقتصاد وارد میکند و بهبود آن را به تاخیر میاندازد. اگر اقتصاد جمهوری آذربایجان آمادگی بهتری برای مقاومت در برابر شوکهای خارجی ناشی از بازار جهانی نفت را داشت میتوانست آسیب کم تری ببیند. بحران کنونی نشان میدهد که این کشور از بحران مالی سال 2014 درس نگرفته و مبیایست اصلاحات اقتصادی، متنوع کردن سبد درآمدی و سیستم مالی خود را بهبود ببخشد. بهبود اوضاع اقتصادی جمهوری آذربایجان به این بستگی دارد که چه تعداد از مشاغل در صورت اعمال قرنطینه سرپا باقی میمانند و آیا قیمت نفت دوباره بالا خواهد رفت یا نه. با این حال، افزایش قیمت جهانی نفت فقط تا حدودی میتواند نتایج منفی مالی فعلی را جبران کند. اخیراً تقاضای جهانی نفت به دلیل شیوع ویروس کرونا و تعطیلی بسیاری از صنایع به شدت کاهش یافته است. بسیاری از کارشناسان معتقدند که برای بازگشت به سطح قبل از همه‌گیری ویروس کرونا به بیش از یک سال زمان احتیاج دارد.

مجید اسماعیل زاده، کارشناس مسائل ترکیه و اوراسیا

منبع: تسنیم